

Medgeneracijsko sodelovanje v Vrtcu Tržič

Tjaša Rozman, diplomirana vzgojiteljica, Vrtec Tržič

Avtorica v prispevku poudarja koristi sodelovanja in povezovanja vseh generacij ter izpostavlja medgeneracijsko sodelovanje v vrtcu, ki je stičišče vseh generacij, kjer se vse generacije vsakodnevno srečujejo. Poudarja vključevanje elementov koncepta Reggio Emilia v vzgojno-izobraževalno delo oziroma tista temeljna izhodišča koncepta, ki spodbujajo medgeneracijsko sodelovanje. Omeni tudi učinkovito delo s starši po metodi Svetovna kavarna. V praktičnem delu predstavi primere dobre prakse načrtovanja medgeneracijskega sodelovanja in že realizirana medgeneracijska sodelovanja v oddelku 2-3 leta starih otrok v enoti Palček v Vrtcu Tržič. V zaključku predstavi dosežke, prednosti (načrtnega) medgeneracijskega sodelovanja in načrte za naprej.

Ključne besede: generacije, medgeneracijsko sodelovanje, koncept Reggio Emilia, metoda Svetovna kavarna, oblike sodelovanja

1 Uvod

Za prijetno sožitje generacij je potrebno, da vse generacije doživljajo medsebojno soodvisnost in odvisnost od narave. To je antropološka podlaga za razvoj in krepitev človeške solidarnosti pri vseh generacijah.

Medgeneracijsko sodelovanje v Vrtcu Tržič je ves čas prisotno, saj so ljudje v vrtcu – deležniki vzgojno-izobraževalnega procesa – pripadniki različnih generacij. V šolskem letu 2018/2019 je bilo v Vrtcu Tržič organiziranih kar 30 oddelkov v okviru treh enot (Palček, Deteljica, Križe). To pomeni ogromno interakcij med vsemi deležniki vzgojno-izobraževalnega zavoda, s tem pa tudi interakcij med različnimi generacijami. V vrtcu se torej srečujejo različne generacije, v šolskem letu 2018/19: 554 otrok iz oddelkov v starosti od 1 do 6 let in drugi otroci, mladostniki različnih starosti (sestrice, bratci, bratranci, prijatelji ...), 67 strokovnih delavcev in 27 ostalih zaposlenih v vrtcu od 19 do 60 let, starši, stari starši ter drugi odrasli (tete, strici, prijatelji ...) različnih starosti.

V lanskem letu smo strokovni delavci stremeli k poglobljanju medgeneracijskega sodelovanja. Rdeči niti sta bili med drugim: *Medgeneracijsko sodelovanje* (vrtec se je vključil v program *Zdravje v vrtcu*) in *Od včeraj so spomini, danes se iz njih učimo, jutri pa na njih gradimo* (vrtec je sodeloval z Zavodom za varstvo kulturne dediščine Slovenije).

Tudi sama sem v oddelku 2-3 leta starih otrok, v skupini Gumbki, v tandemu s sodelavko načrtovala dejavnosti ter projekte v okviru rdeče niti, pri

tem pa sem se povezovala z ostalimi strokovnimi delavci na ravni enote in vrtca. Veliko pozornosti sem namenila medgeneracijskemu sodelovanju, povezovanju vseh generacij. V vzgojno-izobraževalno delo sem vključevala elemente koncepta Reggio Emilia, ki med drugim spodbuja tudi medgeneracijsko sodelovanje. Delo po tem konceptu mi pomeni nadgradnjo kurikulumu.

2 Teoretična podlaga

2.1 Generacija

V okviru gerontologije in vede o medgeneracijskem sožitju pojem generacija pomeni družbeno skupino pripadnikov vsakega od treh življenjskih obdobj – mladosti, srednjih let in starosti.

Mlada generacija (prva generacija) so mladi ljudje od začetka življenja do starosti, ko se povprečne vrstnikov celovito osamosvoji (služba, lastno gospodinjstvo, prvi otrok). Kot mejnik se danes najpogosteje jemlje petindvajset let življenja, vendar se meja samostojnosti že več desetletij pomika navzgor.

Srednjo generacijo (odrasla, starševska, zaposlena ali druga generacija) tvorijo ljudje v srednjih letih življenja, ki jih danes družbeno najbolj opredeljuje delovna zaposlenost do upokojitve; ta je sedaj pri nas povprečno pri šestdesetih letih življenja in se tudi pomika v poznejša leta.

Tretja generacija (upokojenska, generacija dedkov in babic) so vsi starejši ljudje, ki so v družini opravili starševsko vlogo do zrelosti otrok, v službi pa poklicno vlogo redne zaposlitve do polnega upokojitvenega obdobja; najbolj jasen družbeni mejnik za prehod v tretje življenjsko obdobje je danes upokojitvev.

Za celostno antropološko gerontologijo je odločilno stališče, da so vse tri generacije enako pomembne za družbo in kakovostno sožitje. Vse imajo tudi številne skupne naloge, kot so vseživljenjsko učenje, delo, organizacija sožitja, kulturno in duhovno poglobljanje, razvedrilo ipd.

2.2 Medgeneracijsko sodelovanje

V povezavi z generacijami je pomemben pridevnik *medgeneracijski*, npr. *medgeneracijska pravičnost*, *medgeneracijsko sodelovanje*, *medgeneracijski konflikt* ipd. Pri pojmu »medgeneracijski« je poudarek na odnosu ali razmerju med dvema ali več generacijami, torej na vmesnem »prostoru« med mlado, srednjo in upokojensko generacijo, ter na dinamičnem dogajanju, ki se odvija v tem socialnem prostoru. Medgeneracijska razmerja niso seštevek značilnosti dveh ali vseh treh generacij, ki nastopajo v določenem sožitnem kontekstu, ampak nova dinamična socialna stvarnost, ki nastaja v njihovem sožitnem prostoru.

Kakovost medgeneracijskega sožitja je odvisna od tega, kako generacije doživljajo druga drugo, koliko in kako med seboj komunicirajo ter kako druga z drugo ravnajo (Vir 1).

2.3 Koncept Reggio Emilia

Koncept Reggio Emilia je sodoben (postmoderen) koncept predšolske vzgoje, katerega cilj je vzgojiti otroke v kritične mislece in varuhe demokracije. Temelji na človekovih in otrokovih pravicah, demokratičnih vrednotah in pravni državi ter zagovarja pluralnost vednosti in konceptualno integracijo različnih znanosti (Devjak in Skubic 2009, 9).

2.3.1 Temeljna izhodišča koncepta Reggio Emilia, ki spodbujajo medgeneracijsko sodelovanje

Vrtec je prostor, ki izraža ter ustvarja kulturo in je odprt v okolje. Iz vrtca se življenje širi v družine ter v mesto, med vsemi udeleženci pa se izvaja živahna izmenjava idej in demokratična komunikacija.

Koncept Reggio Emilia poudarja interakcijo in komunikacijo: druženje, povezovanje in sodelovanje med vsemi udeleženci v vzgojnem procesu.

Oddelek Reggio Emilia je v vrtcu prostor, ki omogoča stike med odraslimi in otroki. Predstavlja okolje, kjer naj se dobro počutijo otroci, strokovni delavci in starši, zato je prostor »tretji vzgojitelj« (Devjak in Skubic 2009) ...

2.3.2 Koncept Reggio Emilia in pedagogika poslušanja

Pedagogika poslušanja je eden izmed praktičnih pristopov k vzgoji, ki na izviren način uresničuje in v teoretskem smislu dopolnjuje spoznanja odnosne pedagogike. Praksa pedagogike poslušanja se je

najceloviteje razvila prav v konceptu Reggio Emilia. C. Rinaldi, idejni vodja koncepta Reggio Emilia, tako le opisuje dimenzije poslušanja v vzgoji:

»Poslušanje je kot metafora za odprtost in občutljivost za poslušanje drugega z vsemi čutili in biti slišan, je kot aktivni glagol, ki vključuje interpretacijo in ne ustvarja odgovorov, temveč vprašanja. Poslušati ni preprosto. Od nas zahteva globoko zavedanje in hkrati suspenz lastnih stališč in predvsem predsodkov; zahteva pripravljenost na spremembo. Dvigne nas iz anonimnosti, nas legitimira, nas naredi vidne, obogati poslušalce in sporočevalce (otroci ne prenesejo anonimnosti). Kot predpostavka vsakega vzgojnega odnosa – učenja, ki ga determinira 'subjekt učenja' in ki poteka v njegovem umu prek akcije in refleksije, ki postane vednost in večina prek reprezentacije in izmenjave. Kot 'kontekst poslušanja', kjer se posameznik uči poslušanja in pripovedovanja, kjer se posamezniki počutijo upravičene, da predstavijo svoje teorije in ponudijo svoje interpretacije posameznega vprašanja. Ko predstavljamo svoje teorije, jih popravljamo in ponovno prepoznavamo (*recognise*), se izoblikujejo naše podobe in intuicije.« (Rinaldi v Devjak 2010, 44–45)

Prepričana sem, da ima poslušanje v (medgeneracijskih) odnosih bistven pomen.

2.4 Metoda Svetovna kavarna

Je enostavna metoda ustvarjanja aktivne mreže sodelovalnega dialoga okoli vprašanj, ki so pomembna pri dejanskem delu, in aktivnega vključevanja ter konstruktivnega ukrepanja (Gostenčnik 2008).

Metodo pogosto uporabljam z namenom večjega vključevanja. Uporabljam jo za sodelovanje s starši in za dialog med različnimi generacijami.

3 Empirična podloga

3.1 Medgeneracijsko sodelovanje na ravni oddelka

3.1.1 Sodelovanje s starši je tudi sodelovanje generacij

Na prvem roditeljskem sestanku sem izvedla delavnico po metodi Svetovna kavarna z namenom, da starše še bolj vključim v načrtovanje skupnih oblik sodelovanja in da skupno dokončno oblikujemo letni delovni načrt oddelka.

Delavnica je potekala tako, da sva strokovni delavki sprejeli starše v kavarniškem vzdušju, nato sem predstavila temo, metodo, način izpeljave delavnice, kavarniška pravila, določili smo vloge (gostitelja vsakega omizja) in izpeljali delavnico.

Skupaj smo prišli do zanimivih, pristnih idej, dogovorov in do končno oblikovanega letnega načrta oddelka. Dorekli smo naslednje oblike sodelovanja med starši in vzgojiteljico:

- Na drugem tematskem roditeljskem sestanku bom izpeljala delavnico po metodi Svetovna kavana na temo Trma.
- Na tretjem roditeljskem sestanku bova strokovni delavki predstavili analizo LDN-ja ter delo in napredke otrok ob gledanju fotografij in filmov.
- Skupaj smo določili okvirne datume pogovornih ur in se dogovorili za možnost izrednih pogovornih ur.
- Dogovorili smo se glede srečanj otrok in staršev v oddelku:
 - v decembru na temo: Kako so v preteklosti krasili božično drevo in praznovali Miklavža v Tržiču,
 - v marcu na temo: Gregorjevo, izdelovanje gregorčkov kot nekoč z uporabo naravnega materiala in materiala, ki se ga najde v delavnicah,
 - v juniju izpeljava zaključka z naslovom: Igre nekoč.
 - Starši se bodo vključevali v dopoldansko vzgojno-izobraževalno delo: s petjem ljudskih pesmi in predstavitvijo inštrumentov.
 - Mesečno bo potekalo sodelovanje s starimi starši v dopoldanskem času v okviru projektov.
- Sodelovali bomo na vseh skupnih prireditvah na ravni oddelka, enote, vrtca: Tek po ulicah Tržiča ...

Polstenje volne in ogrlice želodov

3.1.3 Dopoldnevi s starimi starši

Otroci oddelku so preživljali dopoldneve s starimi starši. Vabilo na skupno preživljanje dopoldneva sem izobesila na oglasno desko skupaj s seznamom, ki je omejevalo število zelo zainteresiranih starih staršev, da v vrtcu ne bi bila prevelika gneča. Običajno smo skupaj (otroci, strokovni delavki oddelka in stari starši) izvedli jutranji krog v okviru teme projekta in nadaljevali s tekočimi dejavnostmi v okviru trenutnega projekta. Poudarek je bil na medsebojnem sodelovanju, povezovanju, komuniciranju, poslušanju ... Dejavnosti so vključevale elemente Reggio Emilia.

Projekt *To sem jaz*

V okviru projekta *To sem jaz* so stari starši z vnuki in ostalimi otroki spoznavali sebe, druge ter čutilo za tip. Izvedli so jutranji krog s prebujanjem telesa, se igrali čutno igrico: Kaj je v čarobni škatli?, peli, plesali na Bugi vugi in Ko si srečen ... Izvajali so deklamacije: 10 prstkov ... Skupaj so izdelali čutne jesenske venčke, raziskovali čutno pot, čutne vrečke jesenskih darov in se igrali v stalnih koticah.

Plakat staršev

3.1.2 Sodelovanje z mojo upokojeno teto

Obiskala nas je moja že upokojena teta, ki se ukvarja z različnimi ročnimi deli. Otroci so tipali ovčjo volno, jo mečkali, pomakali v milnico, ožemali, valjali, oblikovali v kačice, kroglice ... oziroma polstili volno. Izdelane kroglice smo nalepili v kapice želoda in jih nanizali v ogrlico ter nato izobesili na strop.

Polstenje volne in ogrlice želodov

Jutranji krog

Čarobna škatla

Ples

Čutni venčki

Čutna pot

Otroci so si med drugim ogledali tudi portrete iz različnih zgodovinskih obdobj, se gledali v ogledalu in z ogljem narisali svoj portret ter naredili razstavo, na katero so povabili še druge otroke, starše, stare starše ...

Razstava portretov

Projekt *Kakšni so stari predmeti*

Stari starši so sicer sodelovali že v prvi delni nalogi projekta, ki je bila zbiranje starih predmetov. Z njihovo pomočjo smo v oddelku zbrali veliko zanimivih starih predmetov: staro posodo, skodelice, pribor, slike, vaze, kljuge, ključke, pisalni stroj, telefon ... Naredili smo razstavo starih predmetov na stopnišču vrtca, tako da je bila na ogled vsem obiskovalcem enote Palček.

Igranje starih prstnih iger

Izdelava ninic iz cunj

V okviru skupnega preživljanja dopoldneva s starimi starši smo se otroci, stari starši in strokovni delavki med drugim v jutranjem krogu pogovarjali o tem, katera je naša najljubša igrača in igra. Stari starši so obudili spomine, njihove najljubše igrače so bile punčke, avto, frača. Sledile so vzporedne dejavnosti: izdelava punčk iz cunj, igra v kotičku Dom s staro posodo, igra v kotičku Stari predmeti, igra z lesenimi kockami ...

Natečaj Eko smreka

S starimi starši so otroci izdelali okraske iz odpadnega kartona in okrasili smreko iz kartona. Vzporedno je potekalo ustvarjanje s slanim testom in igra v stalnih kotičkih. Sledilo je skupno praznovanje rojstnega dne. Slavljenki je bilo zelo všeč, da je bila ob njej njena mama.

Eko smreka

Izdelovanje okrasov iz kartona

Oblikovanje slanega testa

Projekt Kako nastane tržiški štumf?

V igralnici so otroci s starimi starši izdelovali ovčke. Na različne načine so prepletali in pretikali volno, v kotičku Dom so se igrali z nogavicami ter volnenimi oblačili; v garderobi so raziskovali poligon iz volne: volno so prestopali, se plazili pod njo, hodili po njej v različnih linijah in risali na nogavice iz papirja.

Ovčke

Projekt *Kakšne barve je svet?*

Otroci so s starimi starši telovadili pri vadbeni uri na temo Barve na travniku. V uvodu so se skupaj odpravili na »travniki, nabirali cvetje«, se kotalili, lovili v različne smeri ter se igrali igrico *Kdo se boji črnega moža*. V osrednjem delu so »raziskovali travnik« v okviru poligona: plazili so se za rjavimi polžki, plezali za črnimi mravljami do mravljišča, poleteli kot rumeni metulji na belo lilijo, na rdeči tulipan, poleteli visoko (splezali na skrinjo in skočili z nje) ... V zaključku so skupaj pospravili orodje in zapeli ter zaplesali *Bela, bela lilija*.

Na koncertu dveh strokovnih delavk Vrtca Tržič smo nato skupaj poslušali različno glasbo in pesmi ter spoznavali instrumente in peli.

Stare starše so prav vsi otroci lepo sprejeli, saj so med seboj hitro vzpostavili stik ter prijeten odnos. Nekateri stari starši so bili prisotni večkrat in so jih otroci že bolj poznali. Stari starši so se vključili v vse dejavnosti, ki so potekale, in v dnevno rutino (umivanje, uporaba stranišča ...), bili so zelo aktivni in radi so bili v pomoč.

Na koncu vsakega druženja so bili stari starši zelo veseli in hvaležni. Mama neke deklice je povedala, da je po srečanju vedno polna energije. Otroci so se po prvih srečanjih s starostniki težje poslovili, a se kasneje navadili tudi poslavljanja.

Medgeneracijsko sodelovanje z oddelki, kjer se v vzgojno-izobraževalno delo vključuje elemente Reggio Emilia

Sama sem otrokom iz oddelkov, kjer delo poteka po konceptu Reggio Emilia v okviru projekta *To sem jaz*, zaigrala lutkovno predstavo s senčnimi lutkami *Zrcalce*. V teku projekta *Kakšni so stari predmeti* sem odigrala lutkovno predstavo *Mojca Pokrajculja*, v projektu *Kako nastane tržiški štumpf* pa sem z lutkami iz nogavic zaigrala še lutkovno igrico po pravljici Tatjane Ban z naslovom *Ovčka Belka*.

Uvod, osrednji del, zaključek

Predstavi: *Zrcalce* in *Mojca Pokrajculja*

Predstava Ovčka Belka

Medgeneracijska sodelovanja na ravni enote

Na vseh skupnih dogodkih za vse oddelke v enoti gre za medgeneracijsko sodelovanje. Že izvedena medgeneracijska sodelovanja na ravni enote so bila:

- v okviru tedna otroka so otroci v enoti na različne načine poslikali ter porisali stare majice in iz njih izdelali »nove« vrečke,
- družili so se na krompirjevem pikniku,
- na praznični čajanki je najstarejši oddelek pripravil plesni nastop,
- pustno rajanje ...

Sama sem se z mamico otroka iz oddelka, ki poje v kulturnem društvu Jerbas, v katerem prepevajo stare ljudske pesmi in igrajo na stare inštrumente, dogovorila za koncert na ravni enote. Na koncertu so se srečale različne generacije in vsi smo uživali v poslušanju, spoznavanju in petju starih pesmi ter v poslušanju zvokov in skladb starih inštrumentov. Skupaj s sodelavko sva izvedli prireditev za kulturni

Prireditev za kulturni praznik

praznik. Otroke sva popeljali v čas Franceta Prešerna, poudarili sva slovenske simbole, pesmi, slovensko besedo in zaigrali lutkovno predstavo v verzih slovenske avtorice Mojce Zupan Vrtač z naslovom *Kakšne barve je svet?*.

Zaključek

Ugotavljam, da (načrtno) medgeneracijsko sodelovanje (v vrtcu) prinaša:

- večjo povezanost vseh deležnikov v vzgojno-izobraževalnem procesu/zavodu,
- večjo povezanost vseh generacij, vključenost v delo, življenje v vrtcu,
- večjo poznavanje vseh življenjskih obdobij,
- učenje poslušanja vseh generacij,
- boljše poznavanje drug drugega, sodelovanje in komunikacijo,
- večjo strpnost,
- učenje vseh generacij za bivanje v sožitju,
- boljše razumevanje otroka, njegovega sveta (iz kakšnega okolja, družine prihaja),
- izmenjavo izkušenj, znanj, pogledov, idej ...,
- prenašanje izročil, navad, običajev ...,
- ohranjanje vitalnosti starejših,
- obogatitev vzgojno-izobraževalnih dejavnosti v vrtcu ...

V načrtu imam še veliko različnih oblik in načinov medgeneracijskega sodelovanja. Še naprej bom krepila medgeneracijsko sodelovanje in ga zavestno poglobljala, kajti izkušnje, znanja, veščine, razumevanje, strpnost in sodelovanje vseh generacij so nujne sestavine vzgojno-izobraževalnega procesa in pomenijo zavedanje ter krepitev pomembnih življenjskih vrednot, prijetno sobivanje različnih generacij in lepšo prihodnost vseh. Oziroma, kot pravita Bingham in Sidorkin (2004, 6–7): »Medčloveški odnosi obstajajo v skupnih dejavnostih in prek skupnih dejavnosti ...«.

Literatura

- Bingham, C. in Sidorkin, A. M. (ur.) (2004): *No Education Without Relation*. New York: Peter Lang (Counterpoints: Studies in the Postmodern Theory of Education, vol. 259).
- Devjak T., Skubic D. (2009): *Izzivi pedagoškega koncepta Reggio Emilia*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Devjak, T. et al. (ur.) (2010): *Pedagoški koncept Reggio Emilia in Kurikulum za vrtce: podobnosti v različnosti*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Gostenčnik V. (2008): Svetovna kavarna predstavlja ... Kratak vodič do učinkovitega pogovora, The World Café. Prosto kopiranje in distribuiranje z navedbo vira & povezave: <http://www.theworldcafe.com>, ISA institut, maj 2012, Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport.
- Kroflič, R. (2010): Etična in politična dimenzija projekta Reggio Emilia. V: *Pedagoški koncept Reggio Emilia in Kurikulum za vrtce: podobnosti in različnosti*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, str. 11–66.
- Malaguzzi, L. (1998): History, Ideas, and Basic Philosophy (An Interview with Lella Gandini). V: *The Hundred Languages of Child* (ed. Edwards, c., Gandini, L. and Forman G.). Greenwich and London: Ablex Publishing Corporation, str. 68–69.
- Vir 1: Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje (2010), <http://www.inst-antonatrstenjaka.si/gerontologija/slovar/1046.html>.